

Méltóságkereső – önéletrajzi és szakmatörténeti töredék

Részlet

Előidők. A balaton- szabadi fejlesztőmunka

Amire a Balatonszabadiban végzett fejlesztőmunka megtanított, az persze nem azonnal tárgyiasult bennem. A benyomások és tapasztalatok egymásra halmozódtak, és ezeket nem hajtogattam azonnal szét. Így aztán bizonyosan volt, amit elfelejtettem. Volt, ami-
re másutt ismét rácsodálkoztam. Van olyan tapasztalatom azonban, amelyről tudom, hogy odaváló.

Ott, az éppen adódó apró feladatokkal eltöltött néhány esztendő során örökre belém rögződött (ha ugyan dr. Kiss Gyula tanáromtól eladdig nem tanultam volna meg) hogy az *idő* nagyon furcsa dolog, és korántsem igaz, hogy automatikusan megoldja a dolgokat. Az idő persze múlik, de ami nem oldódott meg saját idejében, az fennmarad az emlékezetben, és zárványként egészen addig ott ragad (és pusztít és rombol és leépít és akadályoz), amíg vissza nem nyúlunk érte, és meg nem oldjuk azt, immár saját idején túl.

(...) Ha „el kell temetni” tehát a holtakat, akkor hát el kell temetni. Ha „eltemették”, vagyis tehát fejfák-

kal megjelölték őket, azzal a dolog megoldódott. Nem az a kérdés tehát, hogy gondolják-e még ma is a másfél évtizede megjelölt katonasírokat (mert lehet, hogy igen, és ha most nem, majd egy tisztességes tanító tesz arról, hogy ez újra szokás legyen), hanem az, hogy a keresztek avatásával elmúlt egy parancsra megtagadott végtisztesség. Ebben immár *rend* van.

Megtanultam tehát, hogy ha bárhol dolgozom ezután, először az elhallgatott, és így régóta megoldására váró feladatokat kell keresnem. Ha megoldhatók, elő kell segítsen megoldásukat. A nyugat-ázsiai birodalom részeként eltöltött negyvenöt évünk annyi mindent hátrahagyott, hogy szinte mindenütt ez a legelső tennivaló. E nélkül minden jószándék (nevezük ezt akár fejlesztési célnak) hamis marad, és nem ugyanazt jelenti a helybélieknek, mint a fejlesztési folyamatot animáló távolról érkezettnek.

Megtanultam, hogy ha valami összekeveredett valamivel bármikor és bármi okból, azt szét kell választani. Hogy Balatonszabadit össze kellett-e vonni Siómarossal, ha már szinte egybeépült vele, ezt fél évszázaddal később honnan is tudnám? Hogy így önálló közgaz-

gatása lehetetlenné vált, megértem. Hogy a korábban önálló marosi tészt össze kellett-e boronálni a szabadival (és aztán másokkal), nem ítélem meg. De miért kellett még nevét is elvenni?

Megtanultam tehát, hogy mielőtt bárhol bármit is tennék (és nevezük ezt most ismét fejlesztési feladatnak), *szét kell fésülni* az összegabalyodott, mert összekevert szálakat. Valószínű ugyan, hogy nem lehet helyreállítani a múltat, a régít, hiszen sokszor éppen az eltelt idő teszi azt megoldhatatlanná. A viszonyok és az abban közreműködők is mások és másfélék immár. A lehetséges mértékű visszaigazításra azonban törekedni kell, ha másképpen nem, a jelzések szintjén. Ahogyan Siómaroson azzal a falunév-táblával próbálták.

Megtanultam, hogyha egy intézmény (például tehát a siójudi iskola) működik, azt békén kell hagyni. Nem az jelenti a rendet, ha mindent elvágólag összegyűjtünk, hanem az, hogy valami *közmegelelésre funkcionál*. Önmagában nem jó vagy nem rossz egy szisztéma vagy intézmény, hanem attól ilyen vagy olyan, hogy miképpen és hogyan működik, s hogy azt ki és mi-

lyenné alakítja. Megtanultam tehát, hogy ideologikus okokból vagy a szervezeti egyszerűsítés okán nem szabad erőszakot tenni a működő valóságon. Rosszabb lesz utána.

Megtanultam, hogy az egyesületi keretek közé került embereknek önálló és önállósult akaratauk terem. Egy idő után sajátos belső logika kezdi működtetni őket, és ezzel függetlenednek a létrehozó szándékoktól. Ekkor már hatalmi helyzetből sem dirigálni, sem befolyásolni nem lehet őket.

De segíteni muszáj. A kezdeti lendület csak ideig-óráig tart, és aztán kifulladás, a tevékenykedés lassul, netán megáll. Folyamatos tanácsadással kell tehát helyzetben tartani azokat, akik meg másokat hoznak helyzetbe ennek segítségével. A második világháborút követő fél évszázad alatt elhomályosultak azok az emlékek, hogy miképpen is szervezte életét egy egyesület! – hiszen nincs már, ki emlékezhetne rá. Nem elég tehát létrehozni, de gondozni, gyámolítani is kell őket egy darabig. „Egy darabig”? – Lehet, hogy éveken át! Alkalmi, de rendszeres tanácsadással, népfőiskolának vagy bármi másnak nevezett képzéssel, tapasztalatcserék sorozatával. Valamikor persze ki kell hátrálni körükből, de csak akkor, amikor a távozás nem űrt hagy, hanem megkönnyebbülést jelent.

(Szomorúan adok igazat magamnak e szöveg utólagos átolvasásakor, amikor immár túl vagyunk a bevezetőben emlegetett tévéfelvétel siómarosi helyszínén – ez volt az a műsor, amelyben Boda János is megszólalt volna tán, ha addigra elkészült volna, ha nem nőtt volna ilyen nagyra szövegem. A kezdetekhez képest 17 évvel később eredtünk a térségében szervezett fejlesztőmunkánk nyomába. Siómaroson még működik minden. Csak éppen az épület romlott le, és most már magától is látszik

valamennyi korábbi fehér és sárga festékrétege. Tevékenységük beszűkült, és gyanítható, hogy korántsem az egész falurész intézménye már, hanem csak egy baráti köré. Léte és működése még így is nagyszerű, és a szabadidő alkalmi helyi programozásában bizonyára értéket jelent, de hát kicsoda minimál-program ez a korábbihoz képest! Igen, igazam volt tehát az előbb, amikor arról szövegetem, hogy nem szabad idő előtt magukra hagyni őket.)

Megtanultam, hogy a helyi emlékezet és tapasztalat nagyon fontos. Építeni kell rá, építkezni kell belőle, és nem szabad elfelejteni. Nemcsak azért, hogy elkerülhetők legyenek a felesleges vagy elrontott beruházások (mint ahogyan azt szülőtelepítés esetén tapasztalhatunk), hanem azért is, mert ezekből azonosítható az, hogy ki hol él.

Megtanultam, hogy az érzékelhető szükségleteket operatív módon ki kell elégíteni. Nem magyarázni kell a körülményeket, és nem értelmezni kell a helyzetet, hanem minél előbb megoldani. Ha nem lehet, meg kell mondani. Az egyenes és világos beszédből ért az ember. Ám a Dózsa-majorbéli parcellázás röviden ismertett története során megtanultam azt is, hogy a jószándék és a jóakarát (nevezük így

a fejlesztési célt) nem készülhet fel minden variációra. Vannak folyamatok, amelyeket ezekkel a szelíd technikákkal nem lehet kivédeni. Felülüti azt az érdek és a pénz.

Szomorúan tapasztaltam, hogy az elsajátított ismeret nem elegendő a kívánatos munkavégzéshez. Oda-kerített népművelő kollégámmal abban az értelemben vereséget szenvedtünk Balatonszabadi-Siómaroson, hogy nem sikerült kitalálnunk e hivatás és feladatkör, valamint az egyesületbe szervezett civil kezdeményezések szolgálatának módját, kapcsolatát. Talán később sikerült ez neki. Úgy gondolom azonban, hogy ez sok helyütt ma is hiány.

Megtanultam (és különösen az ország más fertályain való, ezt követő munkavégzéseim során) hogy nem szabad, de nem is lehet *panelek*ből összeraknom a társadalom-és közösségfejlesztő munkát. Hiába vált be valami Siójuton, hiába tűnt alkalmasnak valami más Balatonszabadiban, eredménye csak ott, a helybéli körülmények, az ottani emberek és adottságok szerint igazi és valóságos. Csak ott történt meg úgy, ami történt, és csak ott kerekedhetett olyanná, amilyen lett. Nem másolhatók tehát az alkalmazott eljárások, pusztán az üres formák lehetnek hasonlóak.

BEKE Pál népművelő (1943-2009) született Budapesten. Szülei: Beke Pál, Nagy Mária. Elvált, második felesége B. Menyhárt Ildikó. Gyermekei: Balázs (1965), Borbála (1968), Márton (1977), nevelt gyermekei: Barnóczki Péter és Barnóczki Dávid. Tanulmányai: Felsőfokú Tanítóképző Intézet (Szombathely) népművelés-könyvtár 1963-66, ELTE BTK népművelés 1973-75. Munkahelyei: 1966-68 a pécsi városi művelődési központ munkatársa, 1968-74 a Budapest – józsefvárosi művelődési otthon igazgatója, 1974-75 a Magyar Nemzeti Múzeum közművelődési csoportvezetője, 1975-től a Népművelési Intézet művelődési otthoni, majd az Országos Közművelődési Központ fejlesztési osztályvezetője, 1992-95 a Magyar Művelődési Intézet igazgatóhelyettese, 1995 megbízott igazgatója, 1996-tól főmunkatársa. Megbízatai: 1979-88 között a Magyar Népművelők Egyesületének alelnöke, 1988-tól a Kós Károly Céh elnöke, 1989-93 között a Közösségfejlesztők Egyesületének elnöke, 1993-tól a Közösségszolgálat Alapítvány kuratóriumának elnöke, 1996-2000 között a Gyermekek és Ifjúsági Önkormányzati Társaság titkára, 1999-től Az Ifjúságért Önkormányzati Szövetség stratégiai fejlesztője. Kitüntetései: Szocialista Kultúráért (1980), Március 15.-e Emlékérem (magándíj), 1985), Kiváló Társadalmi Munkás (Zalaszentlászló Faluházáért, 1985), Bessenyei-díj (1989), a Magyar Köztársasági Érdemrend kiskeresztje (1994), Oklevél Kőröshegyért (2000). Főbb művei: Művelődési otthonon innen és túl (1987), Önkormányzó társadalom (röpirat, 1991), Ajánlások a községi és kisvárosi településfejlesztési koncepciók készítéséhez (dr. Kováts Flóriánnal, 1995), Közjogi kiskaté (1998). Méltóságkereső (2001).

* A Duna Televízió a *Forrásvidék* c. magazinműsorban 1999. június 6-án sugározta „Minden messze közeljő egyszer...” címen a siómarosi, és 1999. június 13-án *Legyen jövőnk is!* címmel a siójutói beszélgetéseket.